

Fimmtudaginn 15. október 1998.

Nr. 432/1997.

Kristján P. Willatzen

(Páll Arnór Pálsson hrl.)

gegn

Pingvallaleið ehf.

(Helgi Birgisson hrl.)

Lausafjárkaup. Riftun. Vangildisbætur. Frávísun máls að hluta frá héraðsdómi.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson og Gunnlaugur Claessen og Björn Þ. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 16. október 1997. Hann krefst aðallega sýknu, en til vara, að dæmd fjárhæð til stefnda verði lækkuð. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

I.

Svo sem rakið er í héraðsdómi, er mál þetta sprottið af samningi málsaðila 1. júní 1994 um kaup stefnda á fólksflutningabílum áfrýjanda og öðru, sem tengdist rekstri hans á þeim. Telur stefndi sig síðar hafa rift samningnum vegna vanefnda áfrýjanda og krefst vangildisbóta úr hendi hans, eins og nánar greinir í hinum áfrýjaða dómi.

Með vísan til forsendna héraðsdóms verður staðfest niðurstaða hans um riftun samnings málsaðila og að áfrýjandi skuli endurgreiða stefnda innborganir hans á kaupverðið, samtals að fjárhæð 3.000.000 krónur með dráttarvöxtum, eins og nánar segir í dómsorði.

II.

Auk kröfu, sem um getur hér að framan, krefur stefndi áfrýjanda um greiðslu á 2.434.120 krónum. Er sú krafa skýrð með því, að í kjölfar kaupanna hafi stefndi látið áfrýjanda í té bifreiðar, sem hann

hafi notað til tekjuöflunar sumarið 1994. Því fé hafi áfrýjandi ekki skilað stefnda, svo sem honum hafi borið að gera. Frá fyrrnefndri fjárhæð dregur stefndi 570.218 krónur, sem hann kveður vera vegna afnota sinna af bifreið áfrýjanda á sama tíma, greiðslna frá honum, úttektar á olíu hjá áfrýjanda og eldri viðskipta þeirra. Segir í héraðsdómsstefnu, að þessi kröfuliður sé eins og krafan um endurgreiðslu innborgana reistur á sjónarmiðum um vangildisbætur og á auðgunarsjónarmiðum. Sé krafan aðallega um greiðslu vegna auðgunar áfrýjanda á grundvelli samnings málsaðila, en til vara sé hún um skaðabætur sömu fjárhæðar.

Málatilbúnaður stefnda er í heild reistur á því, að riftun skuli gera hann eins settan og samningurinn hefði ekki verið gerður. Ekki hefur þó verið reynt að leiða í ljós, hverju hann hafi tapað með því að hafa ekki umræddar bifreiðar til afnota í eigin rekstri í stað þess að afhenda þær áfrýjanda og hvaða tekjur og kostnað hefði af því leitt. Málatilbúnaður stefnda ber hins vegar með sér, að krafist er ákveðins gjalds fyrir hvern kílómetra, sem áfrýjandi hafi ekið bifreiðum stefnda, en auk þess er ekki tekið tillit til kostnaðar stefnda við rekstur þeirra. Krafan, þannig fram sett, fær ekki samrýmst málatilbúnaði stefnda um vangildisbætur. Verður ekki hjá því komist að vísa þessum lið í kröfugerð stefnda sjálfkrafa frá héraðsdómi.

Skal áfrýjandi greiða stefnda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem er ákveðinn í einu lagi, eins og segir í dómorði.

D ó m s o r ð:

Ákvæði héraðsdóms um riftun skal vera óraskað.

Áfrýjandi, Kristján P. Willatzen, greiði stefnda, Þingvalla-leið ehf., 3.000.000 króna með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 af 1.700.000 krónum frá 1. júní 1994 til 30. sama mánaðar, en af 3.000.000 króna frá þeim degi til greiðsludags.

Kröfu stefnda samkvæmt 3. lið í stefnu hans er vísað frá héraðsdómi.

Áfrýjandi greiði stefnda samtals 450.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 16. júlí 1997.

Mál þetta, sem dómtekið var 19. júní sl., er höfðað með stefnu, áritaðri um birtingu 27. september 1996, af Þingvallaleið ehf., Skógarhlíð 10, Reykjavík, gegn Kristjáni Willatzen, Breiðási 1, Garðabæ.

Dómkröfur.

Dómkröfur stefnanda eru eftirfarandi:

1. Að staðfest verði riftun á samningi aðila frá 1. júní 1994 um kaup stefnanda á rekstri og fólksflutningabifreiðum stefnda með meiru, að fjárhæð 29.000.000 kr.

2. Að stefndi verði dæmdur til að endurgreiða stefnanda innborganir inn á kaupverð samkvæmt samningi, 3.000.000 kr., með dráttarvöxtum skv. 10. gr., sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987, af 1.700.000 kr. frá 1. júní 1994 til 30. júní 1994, en með sömu vöxtum af 3.000.000 kr. frá þeim degi til greiðsludags.

3. Að stefndi verði dæmdur til greiðslu reiknings, að fjárhæð 2.434.120 kr., með dráttarvöxtum skv. 10. gr., sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987, frá 1. janúar 1995 til greiðsludags eða til vara dæmdur til greiðslu skaðabóta að sömu fjárhæð með sömu vöxtum og í báðum tilvikum að frádregnum 570.218 kr.

4. Þá er þess krafist, að stefndi verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar að skaðlausu, sem taki mið af gjaldskrá lögmanns stefnanda, en auk þess bætist dráttarvextir við málskostnað frá 15. degi eftir dómsuppsögu.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda í máli þessu og stefnanda gert að greiða stefnda málskostnað honum að skaðlausu.

Málavextir.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo, að 1. júní 1994 hafi aðilar gert með sér kaupsamning, sem lagður hefur verið fram í málinu. Samningur þessi kveði á um kaup stefnanda á fimm rútubifreiðum með meiru auk viðskiptasambanda í eigu stefnda. Heildar kaupverð alls hins selda sé skv. samningi ákveðið 29.000.000 kr.

Samningur sá, sem um ræði, muni hafa verið saminn samkvæmt forskrift stefnda, en sé ófullkominn og skilgreini lítið um skyldur kaupanda og seljanda, en forsaga kaupa muni hafa verið sú, að um hafi verið að ræða útfærslu munnlegs samkomulags um samstarf aðila samfara því, að stefnandi keypti eignir og rekstur stefnda. Báðir aðilar málsins höfðu fyrir gerð samningsins starfað um árabíl að fólksflutningum með bifreiðum, stefnandi

meira sem sérleyfishafi, en stefndi í sérverkefnum og leiguakstri. Hugmynd að baki kaupunum muni hafa verið sú, að stefnandi eignaðist eignir og viðskiptavild reksturs stefnda, en stefndi starfaði áfram að akstri á vegum stefnanda. Ekki sé ljóst af samningi, hver kjör hans áttu að vera, en skilningur stefnanda hafi verið sá, að stefndi myndi taka í laun 200.000 kr. á mánuði fyrir vinnuframlag sitt. Í samningi sé einskis getið um, hvaða bíla var verið að kaupa, hvert væri ástand, árgerð eða kílómetrastaða né hvort kvaðir eða veðbönd væru á eignum né hvenær bæri að afhenda eignir samkvæmt samningnum.

Í góðri trú hafi stefnandi greitt 1.700.000 kr. við undirritun og 1.300.000 kr. 30. júní 1994 sem fyrstu tvær greiðslur inn á samning og jafnframt látið stefnda í té bifreiðar, sem hann hafi nýtt til fjáröflunar eftir samning aðila. Skilningur stefnanda hafi verið sá, að í samningi fælist, að stefndi skyldi gera full skil á öllum greiðslum vegna aksturs á bifreiðum eftir samning til stefnanda sem eiganda og að auki láta umsamin verðmæti í té samkvæmt samningi aðila. Þá hafi skilningur stefnanda verið sá, að strax skyldi öll fjárhagsleg ábyrgð fara yfir á stefnanda sem og allar tekjur, enda stefnandi orðinn eigandi reksturs og viðskiptasambanda auk allra bifreiða, sem nýttar hafi verið til tekjuöflunar.

Fljótlega eftir gerð samnings hafi komið í ljós vandamál um efndir hans, sem vörðuðu stefnda. Hann hafi eftir kaup haldið óbreyttum rekstri og engin skil gert utan greitt einu sinni 150.000 kr. inn á reikning stefnanda og afhent honum 80.000 kr. í reiðufé. Áður en kom að gjalddaga 1. október 1994, hafi fulltrúi stefnanda óskað upplýsinga um tekjur mánuðina júní – september 1994, sem falla ættu í hlut Þingvallaleiðar ehf., en stefndi hafi haft allar tekjur undir höndum. Að mati stefnanda hefðu þær tekjur átt að gera meira en duga fyrir greiðslu 1. október 1994 til stefnanda. Stefndi hafi neitað að upplýsa um afkomu og borið fyrir sig annir sínar. Er þetta varð ljóst, hafi greiðsla 1. október 1994 ekki verið innt af hendi, enda hafi stefndi vanefnt samninginn algerlega fyrir sitt leyti og hafði að mati stefnanda undir höndum meira fé stefnanda en dugði til greiðslu á gjalddaga, 1. október 1994.

Á haustmánuðum 1994, bæði fyrir og eftir 1. október 1994, hafi stefnandi margsinnis reynt að fá upplýsingar og/eða fund með stefnda um efndir og framkvæmd samnings. Það hafi þó ekki tekist, en stefndi vísað á lögmann sinn, Pál Arnór Pálsson hrl., og hafi staðið til að halda fund um málið, en aldrei orðið af.

Stefnandi hafi reynt árangurslaust að knýja á um efndir samnings eða samkomulag um riftun og uppgjör, en hvorugt hafi orðið, og m. a. sé þetta

staðfest með bréfi stefnanda 10. mars 1995. Er ljóst varð í lok árs 1994, að ekki yrði um uppgjör að ræða af hendi stefnda, gerði stefnandi reikning fyrir akstri á bifreiðum sínum, sem stefndi hafði haft til afnota, en studdur hafi verið upplýsingum stefnda sjálfs. Ekki hafi sá reikningur verið greiddur. Áfram hafi staðið í stappi fram eftir ári 1995, en er fram á næsta ár kom, hafi stefnandi leitað til lögmanns um úrlausn mála sinna fyrir milligöngu dómstóla, ef á þyrfti að halda.

Með bréfi 22. mars 1996 hafi stefndi verið krafinn um endurgreiðslu kaupverðs og greiðslu reiknings stefnanda. Með bréfi lögmanns stefnda 3. maí 1996 hafi öllum kröfum verið hafnað. Nokkrar tilraunir hafi síðan orðið fyrir milligöngu lögmannna til að greiða úr málinu, en engin lausn náðst. Neyðist stefnandi því nú til þess að höfða mál til úrlausnar ágreiningi aðila og heimtu krafna sinna.

Stefndi kveður málavöxtum ekki rétt lýst, eins og rakið er hér að framan, að öðru leyti en því, að aðilar hafi gert með sér kaupsamning 1. júní 1994, sem hafi verið afar óljós nema að því, er varðaði greiðslur til seljanda. Samningurinn hafi ekki verið saminn samkvæmt forskrift stefnda, heldur hafi það verið svo, að Guðlaug Þórarinsdóttir og Þór Ingvarsson, stjórnendur stefnanda, hafi samið og ritað allan texta kaupsamningsins, sem studdur hafi verið munnlegu samkomulagi aðila. Stefndi hafi engu stýrt í samningnum.

Stefndi hafi staðið við sinn hluta samnings um afhendingu bifreiða og tækja og auk þess útvegað stefnanda aðstöðu á starfsstöð sinni og aðgang að olíutönkum. Stefndi hafi fengið fyrstu tvær greiðslur frá stefnanda, alls 3.000.000 kr. af 29.000.000 kr., en þá hafi stefnandi viljað fá afsal fyrir bifreiðunum. Stefndi kvaðst ekki gefa út afsal, nema hann fengi kaupverðið innt af hendi eða góða tryggingu fyrir eftirstöðvum þess. Stjórnendur stefnanda hafi fyrst við þessa afstöðu stefnda, en þau virðist hafa gert ráð fyrir að selja fólksflutningabifreiðarnar fljótt aftur og fjármagna þannig greiðslu eftirstöðva kaupverðs. Um þessa óvenjulegu fyrirætlan stefnanda hafi stefnda ekki verið kunnugt, enda ekki gerður fyrirvari af hálfu stefnanda.

Stefnandi hafi átt að greiða 4.000.000 kr. 1. október 1994 samkvæmt 2. tl. kaupsamnings, en hafi eigi gert það. Stefndi hafi litið svo á, að kaupsamningur hefði fallið niður vegna atvika, er vörðuðu stefnanda, þ. e., að stefnandi hefði ekki fé til framhaldsgreiðslna. Fólksflutningabifreiðum hafi öllum verið skilað aftur, og sömuleiðis hafi stefndi skilað þeirri bifreið, sem hann ók á fyrir stefnanda. Aðilar hafi reynt samninga um uppgjör, en án árangurs, enda hafi stjórnendur stefnanda krafist endurgreiðslna að fullu á

3.000.000 kr., þrátt fyrir það að þeir hafi átt sök á riftun samnings. Hafi stefndi hafnað þessu algjörlega og viljað halda eftir útborgunarfé til greiðslu bóta fyrir samningsrof. Ekki hafi náðst samningar með aðilum, enda hafi mikið borið á milli um það, hvað um hafði verið samið og hver bæri sök á samningsslitum.

Málsástæður stefnanda og lagarök.

Af hálfu stefnanda er þess krafist, að riftun samnings aðila málsins frá 1. júní 1994 verði viðurkennd. Ekki liggi fyrir formleg yfirlýsing eða samkomulag um riftun samningsins nema það, að samkvæmt dómskjali 8 liggur fyrir, að stefndi telur, að samningi hafi verið sjálfkrafa rift. Í málinu er höfð uppi viðurkenningarkrafa um riftun með vísan til þess, að hún sé forsenda annarra krafna. Stefnandi telur ljóst, að öll skilyrði riftunar séu í málinu, hvort sem í því felist, að stefnandi fallist á riftun fyrir sitt leyti, eða hvort fallist verði á riftun vegna vanefnda stefnda á samningi aðila, enda liggi fyrir, að stefndi hafi engin verðmæti látið í té og telji sér það ekki skylt. Hér sé um verulega vanefnd að ræða, svo að mótmæli stefndi riftun nú, skuli hún allt að einu ná fram að ganga vegna verulegra vanefnda stefnda.

Vísað er til þess, að stefnandi hafi ekki fengið umsamin verðmæti afhent samkvæmt samningi, en stefndi hafi nýtt hið selda þrátt fyrir samning, fengið innborganir og hafi fénytt verðmæti, sem honum voru látin í té á grundvelli samnings. Ekki sé ljóst, hvort stefndi hafi ætlað eða hvort hann hafi nokkru sinni getað staðið við samning, og hafi stefndi engar ráðstafanir gert til að efna hann. Þá sé ekki ljóst, hvort verðmæti þau, sem kveðið sé á um, að skyldu koma í hlut stefnanda, hafi verið í eigu stefnda eða hvort hann hafi getað afhent þau.

Ljóst sé, að stefndi hafi aldrei boðið efndir á samningi eða talið sér skylt að efna hann. Ljóst sé og, að í samningi sé ekki sett inn ákvæði um, hvenær afhending skyldi fara fram, og verði því á grundvelli kaupalaga að skilja samning aðila þannig, að stefndi skyldi afhenda hið selda á kaupsamningsdegi. Af hálfu stefnanda er dregið í efa, að það hafi stefndi getað gert, enda sé um að ræða afhendingu á kvaðalausum eignum. Vegna þessa sé skorað á stefnda að leggja fram í málinu gögn um, hvaða bifreiðar voru skráðar hans eign á samningsdegi, sem og veðbókarvottorð yfir þær eignir og yfirlit um stöðu veðbanda, sem fram komi þannig, að meta meg, hvort hann hafi getað staðið við samning að sínu leyti.

Um kröfu um endurgreiðslu í málinu á þeim innborgunum, er sú krafa reist á sjónarmiðum um vangildisbætur, og miði krafan að því, að stefndi verði eins settur og samningur hefði aldrei komist á. Óumdeilt sé, að stefn-

andi innti samningsgreiðslur af hendi, að fjárhæð 3.000.000 kr., án þess að nokkuð kæmi á móti því, sem samningurinn kveði á um. Samfara viðurkenningu á riftun samnings eigi stefnandi skýlausan rétt á endurkröfu þeirra fjárhæða, sem hann innti af hendi, auk vaxta frá þeim degi, sem stefnandi afhenti greiðsluna. Krafan um fulla endurgreiðslu byggist jafnframt á auðgunarsjónarmiðum, enda yrði um auðgun að ræða hjá stefnda, ef hann héldi innborgunum og/eða hluta þeirra.

Priðji töluliður kröfugerðar stefnanda sé í eðli sínu krafa um uppgjör á grundvelli vangildisbótasjónarmiða. Vegna samkomulags aðila hafi stefnandi látið stefnda í té bifreiðar, sem hann hafi nýtt til tekjuöflunar, og hafi af hálfu stefnanda verið gert ráð fyrir, að á grundvelli samnings yrðu allar tekjur af bifreiðunum eign stefnanda samkvæmt uppgjóri. Engin skil hafi verið gerð af hálfu stefnda utan þeirra 150.000 kr. og 80.000 kr., sem stefndi afhenti stefnanda. Krafan samkvæmt þessum tölulið sé sundurliðuð síðar í stefnunni, en reikningur stefnda grundvallist á staðreyndum um akstur og tekjuöflun á bílum í eigu stefnanda, sem stefnandi hafi afhent stefnda til notkunar á grundvelli samnings aðila. Krafan sé aðallega sett fram sem reikningskrafa eða krafa um uppgjör, þar sem stefnandi hafi í reynd verið blekkur til að láta bifreiðar í té á grundvelli samnings, sem stefndi hafi ekki ætlað að efna. Til vara er krafan sett fram sem bótakrafa á grundvelli vangildisbótasjónarmiða að sömu fjárhæð, enda samsvari krafan tjóni stefnanda og ólögmætri auðgun stefnda við að nota bifreiðar í eigu stefnanda til fjáröflunar, án þess að þar væru gerð nein skil. Í báðum tilvikum sé gert ráð fyrir frádrætti, sem samsvari þeirri inneign, er stefnandi telji stefnda eiga inni vegna viðskipta að öðru leyti.

Sundurliðun kröfugerðar.

Kröfur stefnanda í málinu hvíla á sjónarmiðum um vangildisbætur og ólögmæta auðgun stefnda vegna samnings aðila.

2. tl. kröfugerðar.

Kröfur samkvæmt þessum kröfulið séu endurgreiðslukröfur vegna innborgaðs fjár, að fjárhæð 3.000.000 kr., þ. e. 1.700.000 kr. 1. júní 1994 og 1.300.000 kr. 30. júní 1994. Samtals sé um að ræða 3.000.000 kr., sem óumdeilt sé, að séu greiðslur, er stefnandi lét stefnda í té á grundvelli samnings aðila í samræmi við kvittanir.

3. tl. kröfugerðar.

Þessi töluliður hvílir á sama hátt og 2. tl. á sjónarmiðum um vangildisbætur og auðgunarsjónarmiðum. Aðallega sé krafan um greiðslu á reikningi vegna auðgunar stefnda á grundvelli samnings aðila, en til vara bótakrafa að sömu sundurliðun. Í báðum tilvikum fallist stefnandi á, að til frádráttar

komi inneign stefnda hjá sér vegna viðskipta að öðru leyti. Þessi tölu-
liður kröfugerðar sundurliðist þannig, að gerð er fjárfraða vegna aksturs
stefnda á bifreiðunum R-1257, TY-292, R-7160 og R-1548, sem allar séu í
eigu stefnanda, en hafi verið nýttar af stefnda. Kílómetratölur séu sam-
kvæmt upplýsingum stefnanda sjálfs sem og fjárhæðir, en þær séu hið sama
og kílómetragjald, sem innheimt hafi verið vegna aksturs og sundurliðist
svo:

R-1257 1/6 – 22/6 '94	Vinnuskóli Garðabæjar o. fl.	2.778 km	kr.	713.946
R-1257 23/6 '94	Akranes	226 km	–	58.082
R-1257 24/6 – 3/8 '94	Aratunga, Vinnusk. o. fl.	4.244 km	–	1.090.708
R-1257 4/8 – 16/8 '94	SAGA TOURS o. fl.	855 km	–	219.735
R-1257 7/9 '94	Kaldársel v/Fjölbrsk. Garðab.	37 km	–	9.509
R-1257 17/9 '94	Vogar og Álftanes	140 km	–	35.980
TY-292 4/6 '94	Hveragerði – Skíðaskáli	100 km	–	25.700
	Biðtími 8 klst.		–	17.040
R-1548 18/6 '94	Skíðaskáli	70 km	–	9.870
	Biðtími 5 klst.		–	10.650
R-7160 7/9 '94	Kaldársel v/Fjölbrsk. Garðab.	3 klst.	–	23.100
R-1257 28 – 30/9 '94	Þórsmörk 30 klst.	320 km	–	160.500
R-1548 15/10 '94	Þórsmörk 2 klst. bið	320 km	–	59.300
Samtals kr.				<u>2.434.120</u>

Til frádráttar þessum kröfulið séu inneignir, sem stefnandi telji stefnda
eiga inni vegna viðskipta aðila að öðru leyti, miðað við, að riftun nái fram
að ganga, og sundurliðast þannig:

12. 6. 1994 GY-521	Gullfosshringur	kr.	52.000
14. 6. 1994 GY-521	Bláalónsferð	–	25.000
15. 6. 1994 GY-521	Innanbæjar	–	20.700
25. 6. 1994 GY-521	Golfskáli – Korpúlfsstaðir	–	7.800
30. 6. 1994 GY-521	Krýsuvíkurringur	–	22.800
1. 7. 1994 GY-521	Krýsuvíkurringur	–	22.800
3. 7. 1994 GY-521	Keflavíkurflugvöllur	–	18.800
17. 6. 1994 Akstur vegna Þjóðhátíðar 2 bifreiðar × 2 ferðir ásamt biðtíma, samt. 11 klst.		–	108.430
	Samtals	kr.	<u>278.330</u>

Eldri viðskipti.

1991	3 klst. innanbæjar á 5.500	kr.	16.500
27.–29. 5. 1994	3ja daga ferð í Örfæsv.	–	65.000
Frádr. v/ólú og vinnulaun fr. af Þvl.		–	17.080

Mismunur kr. 47.920

Samtals kr. 342.750

10. 10. 1991 akstur R-1257 frá Þv.

vegna Fjölb. Garðabæjar kr. (42.532)

Mismunur kr. 300.218

Greitt vegna samnings 1994 kr. 150.000

Úttekin olía 1994 – 40.000

Greitt með peningum 1994 – 80.000

Samtals kr. 570.218

Vaxtakrafa í málinu er grundvölluð á vaxtalögum nr. 25/1987 og málskostnaðarkrafa á eml. nr. 91/1991 og skaðleysissjónarmiðum.

Stefnandi styður kröfur sínar eftirtöldum lagarökum:

Um kröfu sína um viðurkenningu á riftun á samningi aðila er vísað til meginreglna kröfuréttarins um riftun, verulegar vanefndir sem forsendu riftunar og ákvæða samningalaga um brostnar forsendur og sjónarmiða um svik.

Um bótakröfur í málinu og kröfu um endurgreiðslu er vísað til sjónarmiða kröfuréttarins um skaðabætur innan samninga. Þá er vísað til auðgunarreglna og sjónarmiða um ólögmæta auðgun.

Þá er vísað til kaupalaga nr. 39/1922 um viðskipti aðila og riftun þeirra og krafna á grundvelli riftunar samnings.

Samkomulag er um að reka málið fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur, sbr. heimild í eml. nr. 91/1991.

Málsástæður stefnda og lagarök.

Stefndi telur kröfur stefnanda um staðfestingu riftunar óþarfar, þar sem riftun hafi farið fram í reynd, með því að hinu selda hafi verið skilað. Enginn ágreiningur sé um það með aðilum, að kaup hafi gengið til baka. Ágreiningurinn varði aðeins það, hvort og að hve miklu leyti stefndi eigi að greiða stefnanda til baka það fé, sem stefnandi reiddi fram upp í kaupverðið. Einnig sé ágreiningur um það, hvort stefndi eigi að greiða stefnanda fyrir ætlaða notkun á fólksflutningabifreiðum stefnanda, en stefnt sé til greiðslu „reiknings“, að fjárhæð 2.434.120 kr. Báðar kröfur stefnanda bygg-

ist á sjónarmiðum um vangildisbætur, en af hálfu stefnda sé því hafnað, að stefnandi eigi rétt til vangildisbóta, þar sem stefnandi sjálfur hafi vanefnt kaupsamning aðila.

Stefnandi eigi samkvæmt almennum reglum samningaréttar kröfu til endurgreiðslu á því fé, sem hann hafi reitt af hendi til efnda á samningi, ef samningurinn verði ekki fullnaður af einhverjum orsökum. Þar sem samningurinn hafi verið vanefndur af stefnanda, eigi stefndi rétt á vangildisbótum, sem komi til skuldajafnaðar á móti endurkröfum stefnanda. Stefnandi hafi notað bifreiðar stefnda, aðstöðu og viðskiptasambönd í einhvern tíma, og vanefndir stefnanda hafi valdið stefnda tjóni. Bæði var um að ræða notkun og slit á bifreiðum, og jafnframt hafi verið komið í veg fyrir, að stefndi gæti nýtt bifreiðarnar, en hann hafi á síðastliðnum árum verið með umfangsmikinn hópferðabifreiðarekstur. En enda þótt stefnandi hafi ekki nýtt bifreiðarnar sem skyldi, hafi verið komið í veg fyrir, að stefndi nýtti þær.

Krafa stefnda um vangildisbætur til skuldajafnaðar séu jafnháar heildarkröfum stefnanda, að fjárhæð 5.434.120 kr. Í greinargerð stefnda er gerður áskilnaður um að rökstyðja þær síðar, en stefndi telji, að stefnandi hafi ekki gert nægjanlega grein fyrir notkun sinni á tækjum, aðstöðu og viðskiptasamböndum stefnda sumarið 1994.

Kaupsamningur aðila hafi verið mjög ófullkominn, og sé það algjörlega á ábyrgð stefnanda, að svo var. Stjórnendur stefnanda hafi haft mikla og langa reynslu við rekstur sérleyfis- og hópferðabíla, og allar hugmyndir að kaupum hafi verið frá þeim komnar. Ef samningar séu óljósir, séu þeir jafnan samkvæmt reglum samningaréttarins túlkaðir þeim í óhag, sem samdi þá. Líta verði á kaupsamninginn milli aðila í þessu ljósi, og verði stefnandi að bera hallann af því, að samningurinn hafi ekki verið skilmerkilegur um það, hvaða bíla var verið að kaupa, hvert væri ástand þeirra, árgerð eða kílómetraстаða eða hvort kvaðir eða veðbönd væru á eignunum og hvenær bæri að afhenda eignir samkvæmt samningnum. Það hafi verið hagur kaupandans, sem gerði tilboð, samdi kaupsamninginn og hafði forgöngu að samningsgerð, að sjá um, að allir þessir hlutir væru tilgreindir í samningnum.

Svo virðist sem stefnandi reisi riftunarhugmyndir síðan að einhverju leyti á sjónarmiðum samningaréttarins um brostnar forsendur, en því er hafnað af hálfu stefnda, að þau eigi við. Það sé grundvallarregla í samningarétti, að menn verði að standa við samninga sína og halda gerða löggerninga. Ógilding samnings á grundvelli brostinna forsendna sé undantekning frá þeirri grundvallarreglu, og menn verði að bera áhættuna af því sjálfir, að forsenda

þeirra fyrir samningsgerð bresti. Til þess að gagnaðilinn beri áhættuna, þurfi honum að hafa verið ljóst eða mátt vera ljóst, að forsendan var ákvörðunarástæða fyrir löggerningsgjafa og jafnframt veruleg. Því sé alls ekki til að dreifa í þessu sambandi, enda ekki einu sinni rökstutt í stefnu, hver forsendubresturinn hafi verið.

Bótakröfum stefnanda, sem fram komi í 3. tl. stefnu og séu að fjárhæð 2.434.120 kr., vegna aksturs á bifreiðum stefnanda, er mótmælt sem stefnda óviðkomandi, röngum, órökstuddum og til vara allt of háum. Sé hvort tveggja, að ætlaður kílómetrafjöldi í akstri sé allt of hár, gert sé ráð fyrir fullu kílómetragjaldi í útseldum akstri fyrir hvern ekinn kílómetra, og svo standist ekki ferðir og ferðatímabil. Kröfur stefnanda séu fáránlegar miðað við þær fjárhæðir, sem stefnandi nefni til frádráttar fyrir akstur á bifreið stefnda, sem hafi verið aðalbifreiðin í kaupunum. Það sé einnig umhugsunarvert, hvernig það geti verið, að stefnandi, sem hafi verið að kaupa margar fólksflutningabifreiðir af stefnda, geti verið að gera kröfur á hann um akstursnotkun á sínum bifreiðum og tengt það kaupsamningnum. Í kaupsamningi sé þess hvergi getið, að fólksflutningabifreiðar stefnanda séu leigðar stefnda, og eigi sé heldur til stafkrókur um það aðila í milli. Kröfur stefnanda samkvæmt 3. tl. í stefnu hafi því engin tengsl við kaupsamninginn samkvæmt framansögðu, og reyndar ætti að vísa þessum kröfum frá dómi ex officio vegna þess, hversu illa grundaðar og vanreifaðar þær séu.

Stefnandi rökstyðji ekki kílómetragjald, sem minnst sé á í stefnu. Hafi stefndi tekið að sér að aka bifreið fyrir stefnanda eða reka hana um tiltekinn tíma, hljóti að koma til frádráttar allur kostnaður við reksturinn og laun og launakostnaður stefnda.

Niðurstaða.

Í greinargerð stefnda kemur fram, að hann telur óþarfa þá kröfu stefnanda, að staðfest verði riftun á kaupsamningi aðila, dags. 1. júní 1994, þar sem riftun hafi í reynd farið fram með því, að hinu selda hafi verið skilað. Enginn ágreiningur sé um það með aðilum, að kaup hafi gengið til baka, ágreiningur sé aðeins um það, hvort og að hve miklu leyti stefndi eigi að greiða stefnanda. Þá kemur einnig fram í bréfi lögmanns stefnda, dags. 3. maí 1996, að stefndi hafi litið svo á, er stefnandi stóð ekki í skilum með umsamdar greiðslur, að samningi væri sjálfkrafa rift.

Fyrir liggur, að engin formleg riftun fór fram á samningi aðila, en með hliðsjón af framansögðu ber að líta svo á, að samkomulag hafi í raun verið um að rifta umræddum kaupsamningi, og ber því að taka til greina kröfu stefnanda um staðfestingu riftunar.

Með því að riftun er orðin, ber aðilum að fá endurgreiðslu á því, sem þeir hafa reitt af hendi, þannig, að þeir verði eins settir og samningur hefði ekki verið gerður. Fyrir liggur, að stefndi hefur fengið bifreiðarnar afhentar. Óumdeilt er, að stefnandi greiddi stefnda samkvæmt samningnum 3.000.000 kr., 1.700.000 kr. við undirskrift kaupsamningsins og 1.300.000 kr. hinn 30. júní 1994.

Stefndi heldur því fram, að sér beri ekki að greiða stefnanda framan-greinda fjárhæð, þar sem hann eigi rétt á vangildisbótum, er komi til skuldajafnaðar á móti þessari endurkröfu stefnanda svo og kröfu stefnanda samkvæmt kröfulið þrjú. Stefndi hefur hins vegar ekki með neinum hætti sýnt fram á, að hann hafi orðið fyrir tjóni vegna umræddra viðskipta, og er kröfu hans um vangildisbætur til skuldajafnaðar hafnað. Ber því að fallast á þá kröfu stefnanda, að stefnda beri að endurgreiða stefnanda 3.000.000 kr.

Þriðji liður kröfugerðar stefnanda er reistur á reikningi vegna aksturs stefnda á bifreiðum í eigu stefnanda tímabilið 1. júní til 15. október 1994.

Fyrir liggur, að eftir að kaupsamningur var gerður, samdist með aðilum svo um, að stefndi starfaði hjá stefnanda við að afgreiða bifreiðarnar í vinnu. Bar stefndi fyrir dómi, að hann hefði keyrt bifreiðarnar sjálfur og jafnframt útvegað menn, ef á þurfti að halda.

Stefndi hefur ekki mótmælt því fyrir dómi eða í greinargerð sinni að hafa haft yfir þeim bifreiðum að ráða, sem tilgreindar eru í kröfulið þrjú í stefnu. Þá andmælti hann því ekki, að ferðir, tilgreindar í kröfulið þrjú, hefðu verið farnar. Hann gerði hins vegar þær athugasemdir, að fjárhæðir, sem þar eru tilgreindar, stæðust ekki, þær væru of háar.

Samkvæmt þessum kröfulið krefur stefnandi stefnda um 2.434.120 kr. að frádregnum 570.218 kr., sem stefnandi telur stefnda eiga inni vegna viðskipta þeirra.

Telja verður ljóst samkvæmt framansögðu, að stefndi hafði til umráða bifreiðar, er voru í eigu stefnanda, og nýtti þær til aksturs á umræddu tímabili. Hann hefur ekki sýnt fram á það í málinu, að tekjur af akstrinum skyldu renna til hans. Þá hefur hann ekki heldur sýnt fram á, að hann hafi gert eiganda bifreiðanna endanleg skil á þeim tekjum, sem hann aflaði með akstrinum.

Í stefnu er skorað á stefnda að leggja fram gögn, er sýni yfirlit um tekjur í rekstri fyrir júní til september 1994 auk ársreiknings 1994, gögn um ætlaðar greiðslur til stefnanda á grundvelli samnings aðila, séu þær taldar umfram það, sem stefnandi viðurkennir, svo og gögn um ætlaða notkun stefnanda á aðstöðu stefnda, bifreiðum og olíuúttektir, séu þær taldar meiri en stefnandi viðurkennir.

Stefndi hefur ekki orðið við áskorun stefnanda um að leggja fram tilgreind gögn. Með því að stefndi hefur undir höndum gögn, sem stefnandi á þess engan kost að afla, en geta sýnt fram á, hverjar tekjur voru af akstri umræddra bifreiða svo og útlagður kostnaður vegna akstursins, og hefur ekki orðið við áskorun stefnanda um að leggja slík gögn fram, ber að leggja á stefnda sönnunarbyrðina fyrir því, að krafa stefnanda samkvæmt þessum lið sé of há. Þar sem hann hefur ekki sýnt fram á það í málinu, ber að taka kröfu stefnanda samkvæmt þessum kröfulið til greina.

Stefndi hefur hvorki mótmælt vaxtakröfu stefnanda né upphafstíma vaxta, og verður hún því tekin til greina.

Eftir þessari niðurstöðu ber stefnda að greiða stefnanda málskostnað, sem ákveðst 500.000 kr. Ekki er tekið tillit til virðisaukaskatts.

Kristjana Jónsdóttir héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Staðfest er riftun á samningi aðila frá 1. júní 1994 um kaup stefnanda á rekstri og fólksflutningabifreiðum stefnda með meiru fyrir samtals 29.000.000 kr.

Stefndi, Kristján Willatzen, endurgreiði stefnanda, Þingvallaleið ehf., 3.000.000 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt 10. gr., sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987, af 1.700.000 kr. frá 1. júní 1994 til 30. júní 1994, en með sömu vöxtum af 3.000.000 kr. frá þeim degi til greiðsludags.

Þá greiði stefndi, Kristján Willatzen, stefnanda, Þingvallaleið ehf., 2.434.120 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt 10. gr., sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987 frá 1. janúar 1995 til greiðsludags að frádregnum 570.218 kr.

Stefndi greiði stefnanda 500.000 kr. í málskostnað.
